

DOI: 10.18427/iri-2017-0018

Tanulói életút tervezése óvodától a felsőoktatásig

© **Hujber Tamásné**

Kaposvári Klebelsberg Középfiskolai Kollégium, Kaposvár

hujbergabi@gmail.com

Gyermekeink iskolai létének TÉT-je van. A tanulói életút támogatás (TÉT) olyan strukturált folyamat, amely már első osztálytól akár a felsőoktatás végéig támogatja, segíti a nevelés – oktatás szakaszai közötti átmenetet annak érdekében, hogy a korábbi diagnosztikák, tanári támogatások eredményei ne menjenek feledésbe. Sőt, segítheti az óvodai kimenetet is szakmailag egy tudatos, pozitívan gondolkodó, saját erősségeivel tisztába levő kisgyermek iskolába lépésével. A hangsúly tehát az átmenetek erősítésén van. Többek között. Célok azonban tágabb értelmezésben is megfogalmazásra kerülhetnek:

1. Legyen szorosabb együttműködés gyermek és család között a tanulói életút támogatás során, az óvodai és általános iskolás korosztály esetében!
2. Növelje a tanulói elégedettséget, támogassa a pozitív tanulói önértékelés kialakulását a közös beleegyezésen alapuló bemutató portfólió (tabló vagy mappa formátum) létrehozása, amelyek a tanuló legszebb eredményeit, legnagyobb kincseit, legfontosabb történéseit örökíti meg!
3. Fokozza az iskolák célirányos, pedagógiaileg átgondolt és megtervezett tanuló támogató attitűdjét annak érdekében, hogy minden diák számára örömteli legyen az iskolai lét!
4. Ismerjék és tudatosan használják a pedagógusok a hatékony tanuló megismerési eljárásokat, ami által nem csak megnövekedett adatbázisra tesznek szert, hanem az adatok kiértékelésével megtervezhetik az egyéni törődés személyre szóló tartalmait is, tudatosabbá és tervszerűbbé téve a tanítás folyamatát!
5. Részesüljön fokozott figyelemben a diákok képességfejlesztése, ami akár a felzárkóztatás, akár a tehetséggondozás folyamatát is sikeresebbé, de mindenképpen átgondoltabbá teheti!
6. Kerüljön kiemelt támogatásra a tanulói tervezés, hiszen a célok meghatározása mellett azok elérése érdekében tett erőfeszítések is komoly motivációs bázist jelenthetnek!
7. Támogassa a TÉT a korai pályaaorientációt, a későbbi tudatos pályaválasztást, a fiatalok életút tervezését a céltudatos jövőkép kialakítása céljából!

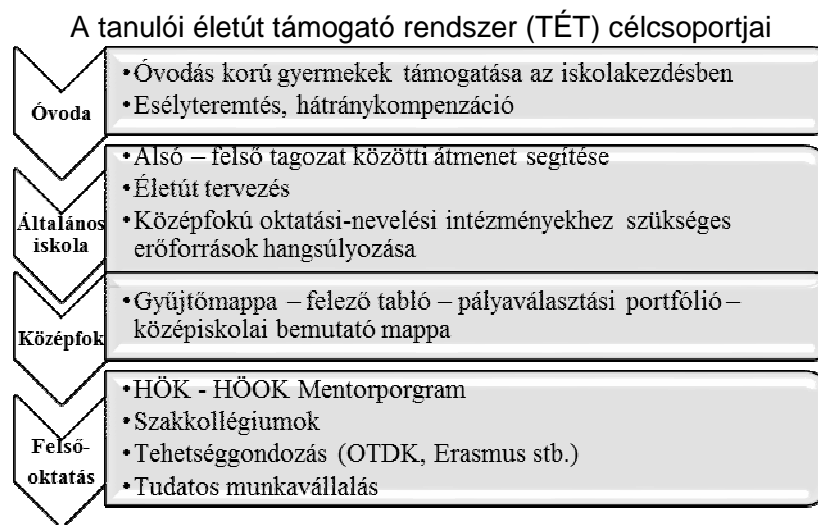
A fenti felsorolásom túlnyomó többsége megtalálható a hatékony iskola 11 jellemzője között (MacGilchrist et al., 2011:46). Az utolsó pont a maga speciális tartalmi vonatkozása miatt válik ki ebből a felsorolásból. Viszont az egész felsorolást átszövi a gyermek, diák önmagáról alkotott képének minősége, ami szerteágazó területeket foglal magába. Egyaránt befolyásolja a fizikai megjelenés, az értelmi-gondolkodási képességek, a társas kapcsolataink jellemzői, érzelmi képességeink és szerepeink minősége (Séllei & Takács, 2014:14). A téma iránti személyes

elkötelezettségem sokoldalú folyamatként mutatható csak be. *Önkéntes munkavégzésem során* nagyon sok hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű, roma/cigány tanulóval találkozom. Általánosítható tényként azt szűrtem le magamnak, hogy miért kell együtt járnia a hátrányos helyzetnek a rosszabb tanulmányi eredménnyel? Mi köze a család származásának a tanuló iskolai motivációjához? Miért kell a gyerekek megbélyegzettségével foglalkoznunk akkor, amikor a benne rejlő tehetségigéretet kívánom a felszínre hozni? Persze, minden pedagógus tudja ezekre az alapvetésekre a választ. És továbbra sem teszünk semmit az esélyteremtés és hátránykompenzáció támogatása érdekében. A tanulói életút támogatás egy olyan szakmai program kellene, hogy legyen, ami alanyi jogon jár a gyermekek/diákok/hallgatók számára. Alanyi jogon, a fiatalok közösségi tagsága révén. *Tanulmányaim során* sok ismerettel gazdagodva fedeztem fel igazán azt az érzést, amikor a szerteágazó ismeret mennyiség összefüggés rendszere hálózatot alkot az agyban. Ha a tanultak ilyen lendületű koherenciája a valóságban létrejöhetne, akkor igazán megtapasztalhatnánk az egészlegességet, a tanulóról kialakult holisztikus szemléletű képet. Ha tehetném, egybe gyúrnám Maslow gondolatait a tanórai megfigyelések és családlátogatások szakszerűen rögzített tapasztalataival. Hozzátenném a családdal felvett strukturált interjú adatait és benyomásait. Kiegészíteném a tanulóval rögzített reflexiós beszélgetéssel. Dicsérettel, pozitív megerősítésekkel csak a jóra koncentrálnék. Elhitelném vele, amit előttem még senki nem tett meg: Értékes vagy, te vagy a világ közepe, hát hajrá, menj nyugodtan, itt állok mögötted, ha kell, segítek. A diákok nehezen tudnak önmagukról gondolkodni, meta szinten képet kapni saját személyükről. Az intelligensen működő szervezet figyel arra, hogy a tudatos gondolkodás, a metakogníció és a meta-tanulás között jól érzékelhető különbséget tegyünk. Szervezeti cél lehet a meta-tanulás szintjének elérése, ami túlmutat a kontrollált tanuláson, hiszen magába foglalja a tudatos célmeghatározást, érzéseket és társadalmi kapcsolatokat egyaránt (MacGilchrist et al., 2011:77). Ez a tudás pedig elengedhetetlen a kiegyensúlyozott felnőtt élet érdekében. *Pedagógiai szakmai munkám során* a folyamatos megújulásra törekvés vezérelt. A diákportfólió rendszere képes arra, hogy letisztult pedagógiai harmóniával tekintsen a tanulóra. Nem különálló folyamat a tanórai teljesítmény a diák közösségi szerepétől. A családi háttér is erőteljesen összefügg a tanuló motivációjával. Jó lenne tudni, hogy a fiatalok hogyan viselkednek az iskolán kívüli szabadidős, sport, kulturális tevékenységeken. Mi neveljük őket úgy, hogy az egészlegesség élményével nem rendelkezünk. *Pszichológiai munkám során* többször tapasztaltam a felesleges többlet terhek rendszerszintű legalizálását annak ellenére, hogy a tanulók teljesítménye romlik, motiváltsága csökken, tanulás támogatásuk minimális. A tanulói életút támogatás mindezt korai szakaszban felderíti, lehetőséget adva a pedagógiai – pszichológiai prevencióra, korrekcióra.

A program célcsoportja

A tanulói életút tervezését 2009 óta végzem intézményemben, a Kaposvári Klebelsberg Középiszkolai Kollégiumban. A kezdeti elképzelésem szakmai háttérét 2010-ben ismertettem az Új Pedagógiai Szemlében. Azóta főként a középiszkolás korosztálynál szereztem tapasztalatot a portfólió módszer alkalmazásában. Elméletemet 2013-tól kidolgoztam óvodai korosztályra, ami már megjelent az

Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft kutatási programjában is¹. 2015-től a felsőoktatás különböző szereplőit vonom be szakmai programom megismerésébe konferencia előadások, műhelymunkák keretében. Dolgoztam együtt a Bajai Eötvös József Főiskola Tehetségpontjával, a Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégiumával, együttműködöm az Arany János Tehetséggondozó Program intézményeivel, a PTE Szinapszis Hallgatómentor Programjával és felvettem a kapcsolatot a HÖÖK Mentorprogramjával. 2015-től a tehetségefejlesztés speciális területének szolgálatába állítottam módszeremet, és mesterprogramom keretén belül 2016 januárjától felépítésre kerül a program a Kaposvári Fesztetics Karolina Központi Óvodában. Célom az eddig elszórtan alkalmazott elemek óvodától való tudatos felépítése egy pilot keretén belül. Az alábbi ábra szemlélteti a köznevelésben és a felsőoktatásban résztvevő fiatalok korcsoportonkénti megoszlását és az ahhoz rendelt speciális feladatokat, amelyben a TÉT rendszere a segítségükre lehet:

(Forrás: saját szerkesztés)

A TÉT rendszerének felépítése

A portfólió mappa rendszerére a Lépésről lépésre programban találtam rá. Ebből megtartottam a gyűjtő mappa elnevezést, hiszen ez képezi a rendszer központi magját. A gyűjtő mappa maga a diák, minden információ, adat, eredmény ebbe kerül elhelyezésre. A leválogatás különböző szempontja különböző adatokat erősít meg, és helyez át speciálisan címkézett mappákba, portfóliókba. Ezek struktúrájában kiemelkedő az eredmények portfólió, ami segíti az egyéni fejlesztési tervek, dinamikus személyiségprofilok szakmatudatos adatfeltöltési folyamatát. Ezt a fejlesztési programok megalkotása követi. Létjogosultsága van óvoda nagycsoportban az iskolába lépéshez szükséges készségek, képességek összerendezése érdekében. Általános és középiskolában a felzárkóztatás és tehetségefejlesztés pedagógiai folyamatainak tervezéséhez, a mentorálás kiegészítéseként. Felsőoktatásban a tutori rendszer bemeneti adatbázisaként, a szakkollégiumi rendszer működtetéséhez, a sikeres munkavállalás támogatásához. Heuer rendszerében ez leginkább a diagnosztikus portfóliónak felel meg (Falus &

¹ Projekt azonosító száma: TÁMOP-3.1.1-11/1-2012-0001 „XXI. századi közoktatás (fejlesztés, koordináció) II. szakasz”.

KimmeI, 2003:14-16). Speciális portfólió a mindenkori kimenetekhez kapcsolódó bemutató tablók és mappák rendszere. Ezekben a tanulók által válogatott, jóváhagyott dokumentumok (adatok, képek, eredmények stb.) kerülnek annak érdekében, hogy az óvodai, általános iskola alsós, felsős, középiskolai és a felsőoktatás kimeneti szakaszában – életkor specifikusan adaptívan – tudják megmutatni erősségeiket a fiatalok. A büszkeséget nem kiölni, hanem kialakítani, támogatni kell gyermekeinkben, bármilyen korúak is. A *tabló szintű megjelenítési formák* alkalmasak kiállítás szervezésére. A gyakorlatban 50x70 cm-es keretekben tervezhetik meg diákjaim középiskolás éveik felénél az addig elért eredményeik bemutatását, a személyiségük teljességére fókuszálva, nem csupán a tanulmányi előmenetelre. Az elkészült munkák egyedi tervezésűek, érdeklődési kört, eredményeket, távlati célokat egyaránt bemutatnak, a tanulót komoly önreflexióra készítve. A bemutató mappák komoly tervezés eredményeképp adnak lehetőséget egy-egy időszak tudatos bemutatására a fiatal szemszögéből. Ez az óvoda végén ugyanúgy működhet, mint a felsőoktatás lezárásaként. Bármelyik korosztályról legyen is szó, készít egy számvetést, amiben együttesen található meg múlt – jelen – jövő. Nem egy összegzés, egy pillanatkép, annál sokkal több: előremutató, dinamikus tervezési eszköz. Intézményemben ez jól kapcsolódik az Éltrevaló program 7 Szokás elemeinek tudatosításához.

A továbbtanulás, pályaválasztás szemszögéből speciális mappa lehet az óvodában az „Iskolába megyek” mappa, de felső tagozaton már van létjogosultsága a középfokú továbbtanulás tervezésének. Középiskolában már 9. évfolyamtól érdemes felépíteni a *pályaválasztás* mappáját. Itt a szakmai pályaaorientációtól kezdve a mérési eredményekig, az önéletrajz írástól a motivációs levélíg, a referencia lista összeállításától az állásinterjú kérdésekig mindennek helye van. Segít a gimnáziumi fakultáció kiválasztásban a 10. évfolyam tavaszi félévében, a piacképes szakma tanulásban, a felsőoktatási továbbtanulás legmegfelelőbb irányultságának megtalálásában. Komolyan foglalkozik a tanulói motivációval, a képességek, kompetenciák rendszerével.

Eredmények

Az óvodai projekt több állomásán vagyok túl. A tervezés folyamatának ismeretét segíti az alábbi táblázat:

<i>MÉRFÖLDKÖVEK</i>	<i>FELADATOK</i>	<i>ÉRINTETTEK</i>	<i>ELVÁRT EREDMÉNY</i>
IGÉNYFELMÉRÉS	Kérdőíves igényfelmérés óvodapedagógusok körében	Országos óvodai módszertani konferencia résztvevői	Kérdőíves adathozvétel (50 kitöltött kérdőívvel)
TÁJÉKOZTATÁS	Vezetői tájékoztatás	Vezetőség (intézményvezető, helyettes, tehetségpont szakmai vezetője)	Felmerülő kérdések megválaszolása
	Óvodai nevelőtestület általános tájékoztatása	Óvodapedagógusok	Megszerzett tudás nő Általános tájékozódás
	Szülők tájékoztatása	Szülők	Általános tájékozódás
CSOPORTMUNKA	Csoport szülői értekezleteken a kiscsoport és a végzős csoport szülői közösségének tájékoztatása	Érintett óvodai csoportok szülői köre	Csoport specifikus feladatok megismerése
	Feladatok ütemezése	Csoportvezető óvodapedagógusok	A gyermek portfóliók feladatainak beillesztése a csoportok éves feladattervébe
	Gyerekek – szülők közös műhelymunkája	Óvodapedagógusok Szülők Gyerekek	Műhelymunka produktumok (gyűjtőmappa, bemutató tablók)
DISSZEMINÁCIÓ	Konferencia előadás készítése	Érdeklődő szakemberek	Kész prezentáció
	Jó gyakorlat lejegyzetelése		Jó gyakorlat elkészítése
	Publikációk készítése		Publikáció a témában
	Műhelymunkák, szakmai beszélgetések keretén belül		További érdeklődők bevonása

A középiskolás korosztály esetében a következő elemeket működtetem évek óta:

1. Gyűjtő mappa – elektronikus
2. Dinamikus személyiségprofil - elektronikus
3. Felező tabló – tematikus kiállítás (papír alapú)
4. Pályaválasztási portfólió – papír alapú

5. Középiskolai bemutató mappa – elektronikus és papír alapú

A gyűjtő mappa esetében 5 év vonatkozásában meghatározott időterv alapján gyűjtjük össze a tanulói munkákat. Ez 2009-ben a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programjában került bevezetésre. Ma már – intézményekben – az életviteli és tehetség mentorálás folyamatába bevont tanulók esetében is választható módszertan. Az egyéni fejlesztési tervvel is évek óta dolgozunk. A kialakított struktúra elérte célját, de a szakmai team munkát kevésbé támogatta. Ezért átalakítottuk olyan dinamikus személyiségprofilá, ami a tanulót elkíséri a középiskolás éveiben, folyamatosan bővülő információkat tartalmaz a tanulóval foglalkozó összes szakember részéről. Az elkészített dinamikus személyiségprofil felhőalapú tároló helyen megosztható, így a fejlesztésben résztvevő pedagógusok folyamatosan kiegészített adatait, észrevételeit a tanulónál érintett pedagógusok azonnal látják, az információ átadása gyors, hatékony. Ezt az az igény hívta életre, hogy támogassuk az esetmegbeszélések, esetkonferenciák hatékonyságát, a diagnosztika és a ráépülő fejlesztés naprakész voltát. Ebben a munkában tanulónként részt vesz a csoportvezető kollégiumi nevelőtanár, szakkörvezetők, osztályfőnök, tehetségfejlesztő szakemberek, pszichológus, mentortanár stb. A felező tábló tematikus kiállítást minden tanében megrendezzük, az aktuális 10. évfolyam vesz részt benne. Galériánkban rendszeresen kerül megrendezésre fotó és képzőművészeti kiállítás, ennek hagyományát kialakítottuk és ápoljuk tanulóinkban. A művészeti kiállítások között a legnépszerűbb a saját tanulóársak portfólió kiállítása. A diákok arról számolnak be, hogy sok pozitív visszajelzést kapnak saját kollégiumi tanuló társaiktól, ami inspiráló, motiváló hatással bír további életútjukra. A pályaválasztási portfólió elemeit korábban már felsoroltam. Az alábbi táblázat azonban áttekinthetővé teszi azokat az elemeket, amelyek segítik a diákokat felkészültebbé tenni jövőképük kialakítása érdekében. A téma nehézsége megkívánja a tudatos építkezést, és segíti a szülők bevonását egy számukra többnyire ismeretlen rendszerbe. A kollégiumi alapprogram tematikus fejlesztési követelményeit intézményünk Pedagógiai Programja tartalmazza. Ezt alapul vevő csoportfoglalkozási tematika 9-14. évfolyamig tartalmaz pályaaorientáció témakört (Pedagógiai Program, 2013. 39.p.). Ezt kiegészíti a mentorálás protokollja, az egyedi és csoportigények kielégítésére szolgáló szakmai tematikus rendezvények, a kapcsolódó könyvtári és Önismeret óra tematikus anyagának pályaaorientációs témakörei.

Évfolyam	Téma	A feldolgozás kerete	Pályaválasztási portfólióba kerülő dokumentum
9.évfolyam	Tevékenységek és szakmák bemutatása	Tematikus csoportfoglalkozás	Önreflexió Esszé
9.évfolyam	Továbbtanulás – bemeneti mérés	Tematikus csoportfoglalkozás	Diákok, szülők bemeneti mérési információja (dinamikus személyiségprofil)
9.évfolyam	Hosszú távú célok, jövőkép	Mentorálás	Adatlap
9-12. évfolyam	Önismereti tesztek, pályaválasztási mérőanyagok (FLAG, Super-féle munkamotiváció teszt, Cooper-smith-féle önértékelés teszt)	Tematikus csoportfoglalkozás Önismeret óra	Mérési eredmények
10-11. évfolyam	Pályaválasztási dokumentumok bemutatása	Tematikus csoportfoglalkozás	Tanulói feljegyzés
11-14. évfolyam	Educatio kiállítás előkészítése megfigyelési szempontsor segítségével – tapasztalatok áttekintése	Tematikus csoportfoglalkozás Önismeret óra	Educatio kiállításon látottak összegző tapasztalata
10-12. évfolyam	Álláskeresési technikák, gyakorlatok	Tematikus csoportfoglalkozás	Prezentáció rendelkezésre bocsátása
11. évfolyam	Ismerkedés a FELVI felületével	Könyvtári foglalkozás	Tanulói jegyzetek (FELVI honlap ágrajza)
10-12. évfolyam	Munkanélküliség (pályamódosítás, folyamatos tanulás stb.)	Tematikus csoportfoglalkozás	Prezentáció rendelkezésre bocsátása
11-14. évfolyam	Egyéni tanácsadás	Mentorálás Pszichológiai tanácsadás	Dokumentált folyamat (gyűjtőmunka, keresés stb.)
11-14. évfolyam	Külföldi továbbtanulási lehetőségek	Előadás Egyéni tanácsadás	Tanulói jegyzetek
11-14. évfolyam	Felsőoktatási intézmények bemutatkozása	Előadás Egyéni tanácsadás	Tanulói jegyzetek
9.évfolyam	Önéletrajz készítése fotóval	Mentorálás	Esszé típusú önéletrajz
10-11. évfolyam	Önéletrajz készítése (Europass, piacképes, esszé jellegű)	Tematikus csoportfoglalkozás	Önéletrajzok
11-12. évfolyam	Motivációs levél, referencia lista készítése	Tematikus csoportfoglalkozás	Motivációs levél Referencia lista
11-12. évfolyam	Állásinterjú helyzetgyakorlat	Önismeret óra	Állásinterjú kérdések kidolgozása Saját élmény
9-14. évfolyam	Pályaválasztás – képzőhelyek és szakok bemutatkozása (Volt kollégisták visszalátogatása, személyes tapasztalat átadása)	Előadás Egyéni tanácsadás	Tanulói jegyzetek

A középiskolai bemutató mappa az utolsó abból a portfólió struktúrából, amit évek óta készítünk tanulóinkkal. A végzős diákok 5-20 oldal terjedelemben állítják össze elektronikusan a saját életútjuk legszebb eredményeit, legemlékezetesebb pillanatait bemutató portfóliót, ön- és társreflexiókkal ellátva. Célja a továbbtanulás támogatása (pl. osztatlan tanárképzés szóbeli alkalmassági, felvételi beszélgetéseinek bemutatni), HÖK tagsági jelentkezés illetve szakkollégiumi felvétel esetén, hazai és külföldi munkavállalás területén használni. Hiszen portfólió típusától függetlenül vannak olyan általános elemek, amelyeknek mindenképpen meg kell jelennie a diák munkájában. Ezek: munkatapasztalat, eredmények, megszerzett tudás, készségek, képességek, személyes bemutatkozás.

Továbbfejlesztési lehetőség

Osztály- és csoportszinten szinergiát erősítő módszer az osztály portfólió elkészítése. Ez részben a csoport tagjainak egyéni bemutatkozási lehetőségét tartalmazza, másrészt azt a folyamatot dokumentálja, amit a tanulói közösség átélt, kiemelt figyelemmel a közös élmények megőrkítésére, a csoportfejlődés folyamatának rögzítésére. Kivitelezés szempontjából a papír alapú produktumok mellett megjelenik az igény az egyéni és csoport portfóliók elektronikus rögzítésére, tárolására is. Az oktatási alkalmazások nagymértékben hozzájárulhatnak ezek kivitelezéséhez, ami egyrészt költséghatékony, másrészt folyamatos elérhetőséget biztosít az egyéni feltöltésekhez. Ilyen lehet a Seesaw alkalmazás, ami egyrészt a feltöltést, a portfólió elemeinek kezelését, de a reflexiókat is könnyedén tárolja, átláthatóvá teszi mind a diák, mind a tanár számára (Nádori, 2016).

Irodalomjegyzék

- Falus Iván & Kimmel Magdolna (2003). *A portfólió*. Budapest: Gondolat Kiadói Kör; ELTE BTK Neveléstudományi Intézet.
- Kaposvári Klebelsberg Középiskolai Kollégium Pedagógiai Programja (2013). <http://www.klebi.sulinet.hu/~webadmin/KKKK-PP.pdf> [2016.12.29.]
- Macgilchrist, Barbara, Myers, Kate, & Reed, Jane (2011). *A sikeres iskola. Az intelligensen működő szervezet*. Budapest: Műszaki.
- Nádori Gergely (2016). *Diák-portfólió*. <http://tanarblog.hu/cikk/diak-portfolio> [2016.12.29.]
- Séllei Beatrix, & Takács Ildikó (szerk.) (2014). *Pszichológia a gyakorlatban. Kézikönyv a kapcsolatépítésben*. Budapest: Typotex.